

*Hoe de koning Brandesier wist dat de koningh Lucra
in Angorien was ende Valentijn dede vragen
oft by hem Lucra wilde laten rantsoenen.*

Het .LVI. capittel. ¹

's Anderdaegs vroegh wasser een groot rumoer onder de Sarazijnen om den coningh Lucra die sy verloren hadden, en boven al bedreef den koningh Brandesier groot misbaer ende dede over al vragen na den koningh Lucra. ² Alsdoen quam daer een bespieder die hem seyde dat hy in Angorien was, ende dat hy Pacolet ghedoot hadde. ³

Den koningh Brandesier was verblijdt vande doot van Pacolet ende wederom bedroeft dat Lucra ghevanghen was, ende heeft een bode ontboden die Fransoys konde ende seyde: "Gaet henen inde stadt van Angorien ende [seght] ⁴ tot Valentijn: ⁵ Indien hy my

1. [Maillet] *Comment le roy brandiffer sceut que lucar estoit en angorie. si manda a valentin pour l'appointement faire de le racheter. lvi. chapitre*

[Verdussen] Het XXVIII. Capittel. Den Coninck Brandesier wetende dat den Coninck Lucra in Angorien was, doet Valentijn vragen oft hy hem Lucra wilt laten coopen.

2. [Maillet] [L]Endemain au matin fust grant bruit parmy lost des payens et grant cry pour le roy lucar *quilz* auoient perdu et dessus tous les aultres grant dueil en menoit brandiffer et ainsi *que* par tout de luy demandoit

[Verdussen] S'anderdaeghs vroegh was daer een groot ramoer onder de Sarazijnen om den Coninck Lucra die zy verloren hadden / ende boven al soo bedreef den Coninck Brandesier groot misbaer / ende dede over al vraghen na den Coninck Lucra /

3. [Maillet] il arriua vne espie *qui* luy dist *comment* il estoit dedens angorie et *comment* il auoit pacolet tue

[Verdussen] daer quam eenen bespieder die hem seyde dat hy in Angorien was / ende dat hy Pacolet ghedoodt hadde.

4. [Tekstkritiek] Ontbreekt in Bouman, verbeterd op basis van Verdussen z.j.

5. [Maillet] *tant* fust ioyeux brandiffer de la mort de pacolet et au cueur moult dolent de la prinse de lucar. si appella tantost vng messagier *qui* scauoit bien parler francois et lenuoya vers Valentin et luy dist. tu ten iras vers la cite *dangorie* par deuers Valentin et luy diras de par moy

[Verdussen] Den Coninck Brandesier was seer verblijdt van die doot van Pacolet / ende aen d'ander zijde was hy seer bedroeft van dat Lucra ghevangen was / soo heeft hy eenen Bode ontboden die Francoys konde spreken / ende sont hem aen Valentijn ende seyde / gaet henen in die stadt van Angorien ende seght Valentijn van mijnen t'weghen /

seynden wil den coningh Lucra, ick sal hem weder seynden den koningh Pepijn van Vranckrijck oft den keyser van Griecken met sijn soon Oursson oft eenighe vande .XIJ. Genoten van Vranckrijck oft Hanefroy oft Hendrick oft den Groenen Ridder, so wie hy van dien liever heeft.”¹

Den bode is gereyst na de stadt van Angorien die daer by stont.² Men dede hem de poorte op om dattet een bode was, ende als hy inde stadt was, begeerde hy Valentijn te spreekken, daer hy van stonden aen by gebrocht wert.³ Ende als hy voor Valentijn was gekomen, soo heeft hy hem eerweerdelijck gegroet ende heeft sijn bootschap gedaen alsoo Brandesier hem belast hadde.⁴

1. [Maillet] tant fust ioyeux brandiffer de la mort de pacolet et au cueur moult dolent de la prinse de lucar. si appella tantost vng messagier *qui* scauoit bien parler francois et lenuoya vers Valentin et luy dist. tu ten iras vers la cite dangorie par deuers Valentin et luy diras de par moy *que* sil me veult rendre lucar *qui* tient en ses prisons ie luy deliueray le roy pepin de france ou lempereur de grece. ou orson son filz. ou lung des douze pers de france. ou hauffroy ou henry. ou le verd cheualier. lequel de tous mieulx il aimera.

[Verdussen] indien hy my seynden wilt den Coninck Lucra ick sal hem weder senden den Coninck Pepijn van Vranckrijck / oft den Keyser van Griecken met zynen Sone Oursson / oft eenighe van die twaelf Ghenooten van Vranckrijck / oft Hanefroy / oft Henrick / oft den groenen Ridder soo wie dat hy daer liever af heeft / Heer Coninck seyde den Bode ick sal die boodtschap trouwelijck doen /

2. [Maillet] sire dit le messagier vostre message ie feray moult bien et seurement et dedens peu despace vous en aurez nouvelles A ces motz se partit et tira vers angorie qui assez pres estoit de la.

[Verdussen] Heer Coninck seyde den Bode ick sal die boodtschap trouwelijck doen / soo is den Bode ghereyst nae die stadt van Angorien die daer by stondt /

3. [Maillet] On luy ouurit les portes sans difficulte faire pour ce que il estoit venu pour message faire. Et quant il fut entre dedens il dist quil vouloit parler a Valentin e[t] on luy mena tantost.

[Verdussen] men dede hem die poorten op / om dat eenen Bode was / ende als hy inde stadt was / soo seyde hy dat hy begeerde te spreken / Valentijn / daer hy van stonden aen gebrocht wert /

4. [Maillet] et quant il fut deuant Valentin moult haultement le salua et puis luy fist son message tout et en telle maniere que du roy brandiffer luy estoit commande. et quil tenoit en ses prisons tant de vaillans hommes

[Verdussen] ende als hy voor Valentijn was ghecomen / soo heeft hy hem eerweerdelijck ghegroet / ende heeft zyn boodtschap ghedaen alsoo Brandesier hem belast hadde.

Valentijn ende Oursson

Valentijn was seer verwondert ende seyde tot de bode: “Hoe mach dit wesen dat Brandesier soo menigh edelman in sijne ghevanckenisse mach hebben, ende hoe magh hyse ghevanghen hebben?”¹

“Mijn heer,” seyde den bode, “ick salt u edelheyt seggen.² De koningh Pepijn met de .XIJ. Ghenooten ende Hendrick ende Oursson reysden nae Jerusalem in pelgrims habijt met luttel gheselschap om ’t Heyligh Graf te visiteeren.³ Doen quam de tijdinghe aen Brandesier, daer hy⁴ blijde om was, maer wie de verrader was dat en weet ick niet.⁵ Ende hy dede so veel dat hyse binnen Jerusalem gevangen heeft ende brochtse in sijn Casteel, dat alsoo sterck is datment niet winnen en magh.⁶ Gheeft my een

1. [Maillet] moult fut esmerueille. si dist au messaigier. comment se peult il faire *que* le roy brandiffer tiengne en ses prisons tant de vaillans seigneurs ne *comment* les peut il auoir prins.

[Verdussen] Valentijn was seer verwondert ende seyde tot den Bode / hoe magh dit wesen dat Brandesier alsoo menigh Edelman in zijne ghevanckenis magh hebben / en hoe magh hyse ghevangen hebben.

2. [Maillet] Sire dist le messagier ie vous diray *comment*.

[Verdussen] Mijn Heere seyde den Bode ick sal’t u Edelheydt segghen /

3. [Maillet] il est vray que le roy pepin na gaires a compaigne des douze pers de france de orson et de henry alerent en hierusalem en habit de pelerin pour le *sainct* sepulchre de vostre dieu viseter.

[Verdussen] het is waerachtigh dat den Coninck Pepijn met die twaelf Ghenooten ende Henrick ende Oursson reysden nae Jerusalem in een habijt van Pelgrims / met luttel geselschaps om dat Heyligh Graf van uwen Godt te visiteren /

4. [Tekstkritiek] Bouman: by

5. [Maillet] si vindrent les nouuelles par ie ne scay *quel* trahystre de ceste chose au roy brandiffer

[Verdussen] doen quam daer tijdinghe aen Brandesier daer hy blijde om was / maer wie den verrader was / dat en weet ick niet /

6. [Maillet] de la quelle chose il fut ioyeux et en *grant* diligence et telle puissance assembla que dedens hierusalem furent tous prins. et les a brandiffer a chasteau fort menez qui de toute sa terre est la plus forte place.

[Verdussen] en hy dede alsoo veel dat hyse binnen Jerusalem ghevanghen heeft / ende brochtse in sijn Casteel dat alsoo sterck is datmen niet winnen en magh / want het is alsoo stercken plaetse als in sijn Landt leydt /

korte antwoorde, ende wildy wijselijck doen, soo laet uyt gaen de coningh Lucra tegen een van u beste vrienden.”¹

“Bode,” seyde Valentijn, “ick sal u terstondt antwoordt gheven.”² Ende hy is gegaen inde sale ende dede sijn heeren by hem komen ende seyde: “Mijn heeren, ick magh uyt de ghevanckenis van Brandesier verlossen den keyser mijn vader, die my ghewonnen heeft, of mijn broeder Oursson oft mijn oom den coningh Pepijn, die mijn alderbeste vrienden ende naeste magen zijn, soo wilt my hier in raden wie ick voor koningh Lucra nemen sal?”³

De heeren antwoorden: “Hier en is niet te raden.”⁴ Ghy weet dat een yeghelijck ghehouden is aen sijn vader oft moeder, ende by alle natuerlijcker reden ende liefde soo suldy u vader verlossen.”⁵

“Mijn heeren,” seyde Valentijn, “ghy spreeckt wijselijck, maer ick ben van ander sin.”⁶ Ende om te spreken inde rechtveerdigheyt,

1. [Maillet] Si me veuillez donner responce briefue de ce que ie vous dy. Et se change voulez voulez faire au change du roy lucar contre lung de voz bons amis. [Verdussen] wilt ghy my gheven een corte antwoordt ende wijselijcken doen soo laet uytgaen den Coninck Lucra teghen een van u beste vrienden.

2. [Maillet] Messagier dist Valentin tantost aurez la responce [Verdussen] Bode seyde Valentijn ick sal u terstont antwoordt gheven :

3. [Maillet] Et lors entra en vne sale et tous les seigneurs fist venir si leur a dist. Amis il est vray que pour rendre le roy lucar ie puis deliurer des prisons de brandiffer le pere qui me engendra. ou mon frere Orson. ou mon oncle le roy pepin *qui* sont mes trois plus pres et principaulx amis. si me veuillez *conseiller* lequel ie dooy demander.

[Verdussen] ende Valentijn is in die sale ghegaen / ende dede sijn Heeren by hem comen / ende seyde mijn Heeren het is waer als dat ick verlossen magh uyt de ghevanckenis van Brandesier den Keyser mijnen Vader die my ghewonnen heeft / oft mijnen Broeder Oursson / oft mijnen Oom den goeden Coninck Pepijn die mijn alderbeste vrienden ende naeste maghen zijn / soo wilt my hier in raden wie dat ick voor Coninck Lucra nemen sal.

4. [Maillet] Sire respondirent les barons icy ne vault riens le songer.

[Verdussen] Daer op soo antwoorden de Heeren / hier en is niet te raeden /

5. [Maillet] car vous scauez que nul ne peult estre tant tenu *comme* a pere et a mere. et par droite *rayson* et naturelle amour deuez vostre pere demander par deuant *tous* les aultres.

[Verdussen] ghy weet dat een jeghelijck mensche ghehouden is aen sijn Vader oft Moeder ende by alle naturelijcke reden ende liefde soo sult ghy u Vader verlossen.

6. [Maillet] Seigneurs dist valentin *vous* parlez sagement. mais sauf toutes voz

Valentijn ende Oursson

soo weet ghy alle wel ¹ dat mijn moeder Belesante met groot onrecht van mijn vader ghebannen is gheweest uyt alle haer landen, so schandelijck als oft sy een openbaer sonderse hadt gheweest, ende in alsulcken verdriet ghestelt datse [my] ² ghebaert heeft int Bosch van Orliens in groot perijckel van haer lijf. ³ En dat ick niet verslint en ben vande wilde beesten danck ick mijn oom den koningh Pepijn, die my daer vant ende heeft doen opvoeden sonder my te kennen, ende my ridder ghemaect heeft, ende alle 't goet dat ik hebbe dat is van hem ghekomen. ⁴ Ende de keyser, mijn vader, en heeft my noyt soo veel ghegheven als een paer spooren noch in mijn verdriet niet te hulpe ghekomen ... ⁵ Daerom ben ick ghesint de coning Pepijn te verlossen voor den koning

reuerences

ie suis delibere de faire aultrement

[Verdussen] Mijn Heeren seyde Valentijn ghy spreeckt wijselijck / maer ick ben van sinne om anders te doen /

1. [Tekstkritiek] Bouman: w l

2. [Tekstkritiek] Ontbreekt in Bouman, verbeterd op basis van Verdussen z.j. en Maillet.

3. [Maillet] pour parler de ceste chose iustement et selon la vraye equite vous scauez tous *que* ma mere bellissant par mon pere lempereur fut a grant tort et honte villainement de son pays *bannye* et en telle necessite *que* en peril en la forest dorleans menfanta

[Verdussen] om te spreken van deser saecken ende rechtveerdicheyt soo weet ghy alle wel als dat mijn Moeder Belesante met groot onrecht van mijnen Vader is ghebannen gheweest uyt alle zijn Landen soo schandelijck al oft zy een openbaere sonderse hadde gheweest / ende in alsulcken verdriet ghestelt alsoo dat zy my ghebaert heeft in 't bosch van Orliens in groot perijckel van haer leven /

4. [Maillet] et eusse este des bestes sauuaiges deuoure et menge se neust este mon oncle pepin le roy de france par *qui* ie fus trouue et lequel ma fait nourir et esleuer *sans* moy cognoistre en telle maniere *que* cheualier ma fait. et *tous* les biens *que* iay sont de par luy venus

[Verdussen] ende dat ick niet verslint en ben van de wilde beesten / ende en hadde ghedaen mijn Oom den Coninck Pepijn die my daer vant ende heeft my doen opvoeden sonder my te kennen / in sulcker manieren als dat hy my Ridder heeft ghemaect / ende alle dat goedt dat ick hebbe is van hem ghecomen /

5. [Maillet] ne iamais de mon pere ie neuz vng seul *confort* ne vng poure secours en ma tribulacion.

[Verdussen] ende den Keyser mijn Vader en heeft my noyt soo veel gegeven als een paer sporen / noch in mijn verdriet niet te hulpe ghecomen /

Lucra. ¹ Ende indien ons Godt gratie gheeft, ick hope dat wy soo veel doen sullen dat wy den keyser met alle de andere verlossen sullen.” ²

Als de heeren hoorden de groote wijsheydt van Valentijn waren sy seer verwondert ende seyden allegader dat hy wijselijck dede, ende sy accordeerden in sijn voornemen. ³

Doen seyde Valentijn totten bode: “Mijn goede vriendt, ghy sult wederkeeren by coningh Brandesier ende hem segghen dat ick te vreden ben hem te leveren den coningh Lucra op sulcker conditie dat hy mijn weder levere alleen den coningh van Vranckrijck ende niemant anders.” ⁴

Doen is de bode van daer ghereyst ende dede zijn boodtschap aen Brandesier, alsoo hem Valentijn bevolen hadde. ⁵

1. [Maillet] pour ce veul sur tous les aultres le roy pepin qui tant de bien ma fait sans scauoir qui le estoye soit pour lucar deliure et que mon pere demeure.
[Verdussen] daerom ben ick gesint als dat ick den Coninck Pepijn verlossen wil voor den Coninck Lucra ende laeten mijnen Heer Vader den Keyser /

2. [Maillet] Et puis si plaist a dieu tant exploiterons que nous aurons mon pere et tous les aultres aussi.
[Verdussen] ende indien ons Godt gratie geeft ick hope dat wy soo veel doen sullen dat wy den Keyser met alle de ander verlossen sullen.

3. [Maillet] quant les barons oyrent le grant sens et les parolles de valentin moult sesmerueillerent tous de sa grant prudence. et disoient de commun acord que sagement il parloit. si sacorderent a sa volente pour ce quelle estoit raysonnable.
[Verdussen] Als die Heeren hoorden die groote wijsheydt van Valentijn / waeren zy seer verwondert / ende seyden allegader dat hy wijselijcken dede / ende zy accordeerden in sijn voornemen om datse redelijck was.

4. [Maillet] Lors Valentin appella le messagier et luy a dist. ami tu yras vers le roy brandiffer et luy diras la responce que ie te fay. cest que ie luy rendrai le roy lucar par tel conuenant que il me deliuerra le roy pepin de france. Car pour eschange de lucar aultre que luy ie ne veul auoir.

[Verdussen] Doen seyde Valentijn tot den Bode / mijnen goeden vriendt ghy sult weder-keeren by uwen Coninck Brandesier / ende sult hem segghen tot een antwoorde dat ick te vreden ben / dat ick hem leveren sal den Coninck Lucra / op sulcke conditie dat hy my weder leveren sal den Coninck van Vranckrijck om de wisselinghe van Lucra soo en wil ick anders niemant daer voor hebben.

5. [Maillet] A ces motz partit le messagier et au roy brandiffer les nouvelles porta et la responce telle que Valentin luy auoit donnee

[Verdussen] Soo is den Bode van daer ghereyst / ende dede zijn boodtschap aen Brandesier alsoo hem Valentijn bevolen hadde.

Valentijn ende Oursson

“By Mahon,” seyde den coningh Brandesier, “de groote meesters zijn aldermeest ghe-eert ... ¹ Die hy begeert, sal ick hem leveren, als voor gesproken is.” ²

1. [Maillet] par mahon dist brandiffer tousiours les plus puissans sont les premiers honnourez.

[Verdussen] By mijnen Godt Mahon seyde Brandesier / de groote Meesters die zijn aldermeest ghe-eert /

2. [Maillet] mais puis que celuy il demande celuy ie luy renderay comme il me demande.

[Verdussen] den genen die hy begeert die sal ick hem leveren als voorsproken is.

Colofon

Kritische synoptische studie-editie

van de druk van Jan Jacobszoon Bouman, Amsterdam 1657 (Sint Petersburg, SSSPL: 6.10.3.3), met daarin verwerkt de druk van Hieronymus Verdussen jr., Antwerpen ca. 1684-1713 (Boston Massachusetts, Houghton Library, 27283.48.4) en die van Jacques Maillet, Lyon 1489 (Paris, BnF, RES Y2 82).

bezorgd door dr. Willem Kuiper,
Leerstoelgroep Historische Nederlandse Letterkunde UvA

Amsterdam 2012

Bibliotheek van Middelnederlandse Letterkunde
<http://cf.hum.uva.nl/dsp/scriptamanent/bml/bmlindex.htm>

